

ŽELEZNIKI IN FRANCISCEJSKI KATASTRSKI ELABORATI

V razpravi želim osvetliti na primeru katastrske občine Železniki izredno dragoceno in obsežno gradivo, ki je nastajalo v povezavi z izdelavo franciscejskega katastra več desetletij. Glede na vsebino, ki hoče prikazati predvsem donos zemljišč, bi morda kazalo prej izbrati kako izrazito agrarno katastrsko občino. Da se vračam z razpravo prav v Selško dolino, in sicer v Železnike, mi je narekovalo dejstvo, da sem točno pred pol stoletja izdal svojo disertacijo,¹ za katero so mi prvotno dali pobudo predvsem Železniki, pa sem disertacijo ob zbiranju gradiva razširil na vso Selško dolino. Sicer pa tudi kultura tal v Železnikih ni nepomembna, zlasti če upoštevamo gozdne površine, ki so bile nepogrešljiv vir za fužinarske obrate.

V nekaj desetletjih sta nastala na našem ozemlju kar dva katastra — oba seveda v davčne namene. Jožefinski kataster, ki je bil izdelan v letih 1785—1789, je bil glede izmere daleč od natančnosti. Saj so geometri opravili le najzahtevnejša merjenja, sicer so pa podatki sloneli na informacijah, ki so jih dali domačini. Zaradi strnjenege odpora plemstva, ki se je glede na nove davčne obveznosti čutilo preveč prizadeto, so bile jožefinske davčne reforme neposredno po Jožefovi smrti preklicane, s čimer je postal jožefinski kataster brezpredmeten.² Glede na novo davčno politiko se je država temeljito lotila sistematičnih del, ki so bila potrebna v ta namen. Leta 1817 je izšel patent, ki je odredil natančno in podrobno izmero celotne monarhije.³

Ob tem delu je nastala cela vrsta elaboratov. Preden so se lotili izdelave katastrskih map, je bilo treba opraviti temeljito delo na samem terenu, katerega rezultat predstavljajo t. im. *indikacijske skice*. Indikacijskih skic naša literatura še ni obravnavala, pač pa najdemo nekaj osnovnih podatkov o tem viru v članku, ki ga je napisal Fr. Mensi.⁴ Med novejšo literaturo je omeniti *Jahrbuch des Vereines für Geschichte der Stadt Wien*, kjer obravnava ta vprašanja R. Messner.⁵ Instruktivno je tudi že omenjeno delo Fr. Allmerja.

Žal za Železnike indikacijske skice niso ohranjene. Gotovo se pa tehnično niso ločile od podrobno pregledanih skic katastrske občine Bitenj.⁶ Tehnično je izdelal skice v merilu 1 : 2880 geometer ob pomoči domačinov, t. i. indikatorjev. Kat. občina Bitenj vsebuje vrsto kartonov, ki zloženi obsegajo celotno občini pripadajoče ozemlje. Vsa zemlja je razdeljena na parcele. Kultura tal je predstavljena z ustrežno barvo; njive so zarisane rjavkasto, travniki so zeleni, pašniki svetlo zeleni, gozdovi vijoličasti. Nekatere gozdne parcele so označene s črkama MH (Mittellaubholz, listavci srednje kvalitete) ali SH (Stangenhholz, drobno drevje), deloma imajo zarisano drevje — tako listavce kot iglavce, podobno so opremljene tudi določene pašniške in travniške parcele. V skicah naletimo še na celo vrsto drugih podatkov. Vsaka parcela je zaznamovana z rdeče vpisano parcelno številko, enako pa vsebuje tudi s črno barvo napisane hišne številke. Nekatere parcele imajo označeno tudi ime in priimek posestnika

— zlasti v primerih, kjer je bil posestnik sicer naseljen zunaj obravnavane katastrske občine. Na določenih kompleksih so vpisana tudi posamezna zemljiščna imena. Poslopja so zarisana rdeče, če so bila zidana, oziroma rumeno, kolikor so bila lesena. Stavbne parcele so samostojno oštevilčene brez povezave z oštevilčenjem drugih, ustrezni kmetiji pripadajočih zemljišč. Vsak karton ima v spodnjem delu podatek o geometru, ki je karton izrisal. Izjemoma naletimo v indikacijskih skicah na posamezne korekture glede posestnika. Na hrbtni strani vsakega kartona je vpisano besedilo, da je na skici vrisana indikacija v prisotnosti podpisanih na kraju samem ugotovljena kot pravilna. Na levi strani vsakega kartona je podpisan poleg uradnega pečata okrajni komisar. Na desni strani slede podpisi domačih predstavnikov — deloma z lastnoročnim, deloma z overovljenim podpisom; na prvem mestu srečamo krajevnega sodnika, za njim si slede trije zaprišeženi možje ter dva posestnika. Na hrbtni strani naletimo tudi na poimenski seznam vseh posestnikov v občini.

Ko so bile sestavljene indikacijske skice, so se takoj lotili izdelave samega franciscejskega katastra. Najprej je bilo treba ugotoviti točne meje posameznih katastrskih občin.⁷ Za kat. občino Železniki je bil 7. junija 1825 izdelan *predhodni mejni popis*, ki so ga morali potrditi ustrezni zastopniki. Med podpisanimi srečamo mimo geometra tudi političnega komisarja, med domačini pa podsodnika (Unterrichter) Jožefa Urbančiča, ki je zastopal lokalnega nadsodnika (Oberrichter), dalje dva moža z domačega krajevnega odbora, pa šest zastopnikov obmejnih katastrskih občin. V avgustu istega leta so podpisali v Škofji Loki ustrezen protokol, ki je bil prisotnim zastopnikom predhodno prečitan v slovenščini. Dokončen mejni popis je bil izdelan šele v naslednjem letu (1. marca 1826).

Medtem je teklo delo pri izdelavi samega katastra. Delo so opravljali geometri, ki so ustrezne podatke preračunavali in jih izrisavali; včasih je bil ta posel razdeljen med dve osebi. *Originalne mape* so v osnovi prava kopija indikacijskih skic. Posamezni listi so oštevilčeni z ustrezno rimsko številko. Mape so risane v enakem merilu, vse parcele so opremljene s parcelnimi oziroma s stavbnimi številkami, kultura tal je predstavljena s takimi barvami kot v indikacijskih skicah oziroma z znaki, ki nakazujejo vrsto drevja. Toda v razliko z indikacijskimi skicami katastrske mape niso prenatrpane s celo vrsto drugih podatkov. Kajti vzporedno z mapami so sestavljali posebne protokole, kamor so vpisovali ustrezne podatke.

Poseben protokol je vseboval *seznam vseh posestnikov* po abecednem redu. Mimo priimka in imena posestnika so vpisovali v seznam tudi morebitne domače hišno ime, dalje poklic in hišno številko. Med poklici naletimo mimo običajne označbe kajžar še na posamezne fužinarje. Pri nekaterih hišnih številkah srečamo označbo: pogorišče, kar meri na požar v letu 1822. Pri vsakem posestniku so vpisane pripadajoče parcelne številke — urejene po posameznih mapnih listih, ki so označeni z rimsko številko.

V samostojnem protokolu so zajete *stavnne parcele*, ki so označene s tekočo stavbno številko od 1 dalje; vrstni red ustreza razporeditvi v mapi. Priimku in imenu posestnika je dodana hišna številka in mera parcele.

Zajetnejši je *parcelni protokol*; v njem si slede parcele po parcelnih številkah od 1 dalje. V tem seznamu je pri vsaki parceli vpisan posestnik, dalje so navedeni podatki o vrsti zemljišča (njive, izmenične njive, travniki, travniki s sadnim drevjem, gorski travniki, travniki z grmičevjem, pašniki, listnati gozdovi, iglasti gozdovi ipd.) ter njihova izmera v oralih in kvadratnih sežnjih.

Že bežen pogled na posestno stanje kaže, da je bil gozdni fond v tej občini v največji meri v rokah peščice tržnih mogotcev; kakor sem ugotovil že v svoji Kolonizaciji Selške doline 1928, je bilo tedaj nad 800 oralov gozdne površine v posesti 13 posameznikov (str. 108). Med temi je bil najmočnejši Jakob Globočnik, ki mu je pripadalo čez 111 oralov gozda, le malo so zaostajali za njim Jožef Martinovič (nad 95), Peter Plautz (nad 95), pa Warl Andrej (nad 88 oralov). Nadaljnjih 121 oralov gozda je pripadalo fužinarjem kot celoti, le 58 oralov pa je zavzemal občinski gozd.

Franciscejske katastrske mape in njim pripadajoči protokoli predstavljajo prvvrsten vir za študij naselitvene zgodovine in nadaljnega razvoja selišč, ki mu poklanjajo veliko pozornost že dolga desetletja tudi slovenski znanstveniki — tako zgodovinarji kot geografi. Pač pa ni bilo doslej raziskovalcem znano, da hrani AS mimo omenjenih protokolov za vse katastrske občine na Kranjskem tudi *serijo dvojnikov*, ki pa doslej še niso opremljeni z ustrežno signaturo. Tako sta torej za kat. občino Železniki na voljo po dva protokola o zemljiščih in o stavbah; vse omenjene protokole je na isti dan (25. 3. 1826) podpisal v Kranju geometer Tomaž pl. Domazetovich.

V istem svežnju brez signature pa naletimo tudi na obsežen unikat (Be rechnungs Protocoll der Gemeinde Eisnern), ki je bil prav tako datiran v Kranju istega dne (25. 3. 1826) in ga je tudi podpisal geometer T. Domazetovich. Elaborat vsebuje podrobne račune za vsako parcelo posebej; nekatere parcele so opremljene z neštetimi računskimi podatki. Elaborat je razdeljen na tri komplekse; za vsak kompleks so posebej obdelane stavbne parcele, posebej zemljiščne parcele, prav tako pa tudi pota in vodovje. Na ta izdelek se navezuje sumarna tabela s podrobnimi sezname stavbnih in zemljiščnih parcel.

Franciscejske katastrske mape in omenjeni protokoli pa predstavljajo šele osnovne elaborate, na podlagi katerih naj bi ustrezni uradi v naslednjih letih ugotovili za poslednjo parcelo njen točen donos in davčno obremenitev. Na obsežno arhivsko gradivo, ki je nastalo v zvezi s tem delom, ki je pa bilo v AS spričo pomanjkanja arhivskih skladišč dolga leta nedostopno, je prva opozorila Marija Verbič v razpravi Škofja Loka v luči cenitve katastrskega dohodka leta 1827 in 1830.⁸ V prikazu se je omejevala v bistvu na elaborat, ki obravnava osnovni opis in cenitev dohodka v omenjeni katastrski občini. Podobne metode se je držal tudi J. Kos, ki je v Notranjskih listih I. objavil članek Podoba mesta Loža v prvih treh desetletjih devetnajstega stoletja (1977, str. 85—90). Sam sem skušal predstaviti ta vir na bitenjskem primeru; v članku sem opozarjal tudi na določene divergence, zlasti med podatki, ki so jih dajali kmetski podložniki, in tistimi, do katerih se je dokopala cenilna komisija.⁹

Že 1826 je bil postavljen posebni cenitveni komisar-Johann Mihael Rieger, ki mu je bila zadana naloga, da poda v vseh podrobnostih točno gospodarsko sliko celotne katastrske občine. Povsem razumljivo je bil komisar kot tujec močno navezan na informacije, ki naj bi jih dobil od domačinov. Iz ohranjenega gradivo je razvidno, da je komisar zbiral podatke tri leta, saj je končni t. i. *poskusni cenitveni elaborat* s številnimi podrobnimi računi datiran z 31. 5. 1829.¹⁰

Poskusni cenitvi je že v naslednjem letu sledila *nova cenitev*. Predhodno je morala občina odgovoriti na vrsto splošnih vprašanj, ki so bila natisnjena v posebnem zvezku¹¹ in so se tikala samo kmetijstva. Vprašanja so bila natisnjena na levi strani zvezka, desna stran je bila prazna in določena za odgovore, ki so jih s podpisom 12. 7. 1830 overovili železnikarski sodnik Jakob Globočnik in drugih šest krajevnih zastopnikov.

Na te odgovore sta se v določeni meri lahko oprla novi cenitveni komisar Franc Oberstaller in njegov adjutant Johann Jäger, ki sta še istega leta 1830 sestavila nov elaborat.¹² Ta zajema podobna vprašanja, s katerimi se je malo prej ubadal komisar Joh. Mihael Rieger. Oba cenitvena elaborata sta bila torej podpisana v dveh zaporednih letih, zato je tem bolj zanimiva *primerjava obeh izdelkov*.

Glede nekaterih splošnih podatkov se naša vira krijeta oziroma dopolnjujeta. S Škofjo Loko veže Železnike dobra okrajna cesta; pred kratkim je okraj s pomočjo ustreznih občin dobro usposobil v občino Sorico pot, kjer sta postavljena dva lesena mostova, od katerih je eden pokrit. Sicer so pa Železniki povezani s sosednjimi občinami le s poljskimi oziroma gozdnimi potmi. Ozemlje večkrat poplavlja voda. — V kraju je pet letnih sejmov (17. januarja, 3. maja, v nedeljo po Telovem, v nedeljo po Mihelovem in na dan sv. Andreja); vsak torek in petek prodajajo na tedenskih sejmih. Na sejme pripeljejo od zunaj žito, ker domača produkcija ne more kriti potreb. Sicer se hrani prebivalstvo deloma z doma ustvarjenimi produkti, kot npr. z mlečnimi jedmi, s stročnicami, z gomoljnicami, s sadjem; pri težkih opravilih uživajo tudi meso. Pijejo razen vode tudi vino in žganje.

Sicer pa naletimo na razne gospodarske opise, ki se več ali manj krijejo glede splošnih vprašanj, odstopajo pa zlasti pri statističnih podatkih. Izredno moti bistvena razlika glede *števila prebivalstva*. Seznam iz 1829 izkazuje vsega 1005 ljudi, po statistiki iz 1830 naj bi pa šteli Železniki 1456 prebivalcev, med temi 752 moških in 724 žensk. Podatke je težko uskladiti tudi s statistiko, ki jo omenjam v knjigi Škofja loka in loško gospostvo,¹³ po kateri naj bi šteli Železniki v letih 1778 do 1817 okrog 1250 ljudi. Nizko cenitev iz 1829 bi mogli do neke mere še nekako uskladiti s katastrofo, ki je zadela Železnike 23. maja 1822, ko je izbruhnil požar v Warlovi kovačiji v Zgornjih Železnikih. Po tem poročilu je ogenj zajel celotne Železnike s Škovinami ter Češnjico in celo Studeno; v Železnikih naj bi tedaj pogorelo 109 hiš ter 62 kovačij.¹⁴ Toda vir iz 1829 govori, da so bile tedaj hiše že obnovljene, zidane in pokrite s škodlami. Še bolj sumljiv pa je podatek iz 1830, ki naj bi temeljil na rezultatih konskripcijske revizije. Saj navaja prvo štetje v Železnikih leta 1869 le 1256 prebivalcev,¹⁵ torej število, ki je tako rekoč v polnem soglasju s statističnimi podatki iz 1778—1817.

Med prebivalci so posebej omenjeni župnik, kaplan, učitelj (ki uči mladež branja, pisanja in računanja), pa cerkovnik in kirurg. Sicer pa se je prebivalstvo bavilo večinoma s *kovaštvom*, z gospodarsko panogo, na podlagi katere so bili v 14. stol. ustanovljeni Železniki. Glede posameznih terminov, ki jih srečamo v viru v zvezi s fužinarstvom, se naslanjam na članek, ki ga je napisal A. Koblar.¹⁶ V članku je zelo nazorno popisan postopek pri pridobivanju železa. Železno rudo so v času našega vira še vedno pridobivali deloma na Jelovici v občini Dražgoše, Sv. Križ in v sosednjih bohinjskih revirjih, dovažali so jo pa tudi iz polhograjskega območja. Letno so oskrbeli kakih 14.000 centov te surovine, ki so jo doma talili in železo dalje predelovali. V tej zvezi je omenjen en plavž (Hochofen, Sticheisenschmälzofen, Hocheisenschmälzofen), dalje dve laški peči s po eno pretopilnico (Wallaschhammer mit Zerenfeuer) in štiri cajnarice (Zeinhammer). Vseh fužinarjev je bilo tedaj 14, ki so imeli v posesti po 48 deležev v Zgornjih in Spodnjih Železnikih. V teh obratih so pridobili letno kakih 4200 centov surovega železa (podatek iz 1829: 3000), ki so mu dokupili še kakih 1200 centov (1829: ok. 1000) na zunanjem trgu. Večina domačega pre-

bivalstva se je namreč bavila s kovaštvom; oba vira sta soglasna, da je bilo v Spodnjih Železnikih 56, v Zgornjih pa 50 kovačij; medtem ko navaja vir iz 1829, da je delalo v Spodnjih Železnikih 224 žebjarjev, v Zgornjih pa 200, govori vir iz 1830 o prek 600 delavcih, ki jim je bilo žebjarstvo poklic.

Sicer pa je bila v Železnikih razvita najrazličnejša obrt. Mimo podkovskega kovaštva naletimo v viru na irharstvo, usnarstvo, čevljarstvo, krojaštvo, barvarstvo, mizarstvo, tesarstvo, klobučarstvo, ključavničarstvo.

Kot pri prebivalstvu povsem zataje podatki tudi v zvezi z živinorejo, kot kaže naslednji pregled.

	1829	1830		1829	1830
			Mlado govedo	—	5
Konji	27	14	Ovce	—	—
Krave	71	23	Koze	16	60

Čeprav je bilo v Železnikih *kmetijstvo* razmeroma manj pomembna gospodarska veja, sta imela komisarja daleč največ dela prav pri zbiranju podatkov v zvezi z agrarnimi panogami, kar velja še posebej za poskusni ocenitveni elaborat.

Iz protokola je razvidno, da je sklical komisar Rieger v novembru 1826 sedem uglednih domačinov, tako nadsodnika (Oberrichter) Josipa Martinčiča in podsodnika (Unterrichter) Josipa Urbančiča, dalje dva indikatorja ter tri občinske odbornike ter se z njimi posvetoval, kako naj porazdelijo zemljišče v posebne skupine. Skupno so odšli na teren in so ugotovili glede na vrsto zemljišč naslednje enote: njive, rovte oziroma menjavke, travnike, pašnike, gozdove, dvorišča in zelenjadne vrtove ter končno sadno drevje. Ko so obravnavali kakovost zemljišč, so združili njive ter rovte in menjavke v enotno vrsto, ki so jo pa razdelili v štiri razrede, za vsak razred so izbrali po eno vzorčno parcelo. V prvi razred so uvrstili njive z najboljšo kakovostjo, v četrtega so vključevali rovte oziroma menjavke. Prav tako so razdelili travnike v štiri razrede, sadno drevje (jablane, hruške, češplje) v tri, pašnike pa v dva razreda. Gozdov ta elaborat ni obravnaval.

V naslednjem mesecu je komisar spet sklical omenjene domačine in skušal z njihovo pomočjo ugotoviti *cene kmetijskih produktov* ter *stroške* pri kmetovanju. Glede na dekret dvorne komore z dne 28. 5. 1825 naj bi pri kalkulaciji upoštevali cene, ki so veljale na najbližjem tržišču, tj. v Škofji Loki, te pa bi bilo možno primerno dvigniti ali znižati. Z ocenitvijo domačinov se komisar ni zadovoljil. Ni mu šlo v račun, da bi bile cene pridelkov bistveno nižje od tistih na loškem trgu. Na ugovor so mu domačini odgovorili, da so njihovi pridelki spričo megle in močnih vetrov slabše kakovosti.

Komisar se z ugovorom ni strinjal, kar je razvidno tudi iz njegovega elaborata (4. 9. 1827), v katerem je do podrobnosti obdelal vprašanje cen. Pri tem delu ni zasliševal samo občinskih predstavnikov, pač pa je iskal informacij tudi pri nekaterih drugih osebah. V elaboratu je obravnaval kolebanje cen na loškem tržišču v posameznih mesecih in skušal najti poprečne višine za vse vrste v poštevh prihajajočih poljskih pridelkov. Pri tem je v splošnem ugotovil, da so cene na tržišču bistveno višje in je bila torej vrednost pridelkov pomembnejša, kot so jo hoteli prikazati domačini. Prav tako so pa bili deležni temeljitih popravkov tudi podatki glede stroškov pri poljskih delih, kjer je komisar skušal s podrobnimi navedbami dokazati, da so te kalkulacije domačinov previsoke.

Po teh temeljitih pripravah se je Rieger lotil *končnega elaborata*, pri katerem so tudi sodelovali domači predstavniki. V njem so do zadnje podrobnosti

izdelana hkrati s stroški vsa dela pri vsaki kmetijski panogi, kar velja še posebej za poglavje o poljedelstvu. K ocenjevanju domačinov je imel komisar mnogo ugovorov.

Ob troškovniku naletimo na mnoge zanimive podrobnosti. Tako naj bi porabili za vsak oral njiv letno poprečno 200 centov domačega gnoja; za nastilj je služila slama, praprot in listje, le malo tudi veje iglavcev. Žetev praproti je bila prepuščena ženskam, ki naj bi dnevno nažele po 7 centov; nošnja nastilja in gnoja v strmine je bilo moško opravilo. Orali so navadno s konjsko dvovprego, branali pa le z enim konjem. Za vsako vrsto poljščin so podani natančni podatki o stroških v zvezi s sejanjem in spravilom. Tako srečamo tudi podatke o lanu, ki so ga po dozoritvi na njivah povezovali v majhne šope in ga spravili v kozolce za nekaj dni, nato so seme osmukali in očistili, lan pa razgrnili na travnikih, nakar so ga spet povezovali v šope in znosili v terilnice, kjer so ga trli in pridobivali predivo.

Glede na različna stališča v zvezi s stroški se je komisar odločil, da oceni poprečni donos njiv tako, da vzamejo od vsakega od štirih razredov po pet poskusnih parcel. Primerjava cenitev, ki so jih podali domačini za donos parcel v posameznih razredih, je pokazala, da je bilo njihovo navajanje zelo nezanesljivo. Očitno je bilo, da so cenili pridelek prenizko, saj naj bi bil poprečen donos na najboljših tleh prvega razreda občutno nižji kot na slabši zemlji tretjega razreda. Izrazito se je ta razkorak pokazal npr. pri detelji, ki naj bi je pri dvakratni letni košnji v prvem razredu manj nakosili kot na tleh tretjega razreda, kjer so deteljo kosili le enkrat v letu. Glede na take ugotovitve je komisar povsem zavrgel ustrezne podatke domačinov in je sam sestavil surov donos po svojem preudarku.

Elaborat iz 1830 glede kmetijstva še zdaleč ne vsebuje tolikih podatkov, kot jih navaja poskusni cenišveni izdelek, pač pa navaja razen obsega celotne kat. občine v izmeri 1468 oralov 753 kvadratnih sežnjev (klafter) tudi površino posameznih zemljišč, in sicer:

Njive	34 oralov	629 kvadr. sežnjev
Travniki	167 oralov	261 kvadr. sežnjev
Travniki s sadnim drevjem	5 oralov	42 kvadr. sežnjev
Vrtovi,	3 orale	238 kvadr. sežnjev
Pašniki	115 oralov	467 kvadr. sežnjev
Gozdovi — listavci	553 oralov	345 kvadr. sežnjev
— mešani	551 oralov	1146 kvadr. sežnjev
Stavbišča in dvorišča	6 oralov	506 kvadr. sežnjev
Ceste, pota, vodovje, pustote	32 oralov	319 kvadr. sežnjev
Površina celotne katastrske občine	1468 oralov	753 kvadr. sežnjev

Primerjava samih podatkov v elaboratu iz 1829 s tistimi iz 1830 pa kaže bistvene osnovne razlike. Na izrazite difference naletimo že glede razdelitve zemljišč v razrede, kot prikazuje naslednja tabela.

	1829	1830
Njive	4 razredi	2 razreda
Travniki	4 razredi	2 razreda
Travniki s sadnim drevjem	3 (4) razredi ¹⁷	1 razred
Vrtovi	vključeni v dvorišča	1 razred
Pašniki	2 razreda	1 razred
Gozdovi — listavci — mešani	niso obravnavani	po 1 razred

Elaborat iz 1829 je izredno temeljit; v njem je do zadnjih podrobnosti izdelana kalkulacija za vsa mogoča dela v zvezi s kmetijstvom, kar velja še posebej za poljedelstvo. Podatki iz 1830 sicer niso izdelani do take podrobnosti, so pa zaradi primerjave izredno dragoceni.

Močno poučna je analiza podatkov glede *obdelovalnega zaporedja* na *njivskih* površinah. Po zatrdilu občinskega predstojnika (1829) naj bi v vseh štirih razredih njiv gojili enake poljščine in to v enakem dvanajstletnem zaporedju. Le leto dni kasneje naletimo na precej drugačne podatke; zaporedje v 1. razredu je omejeno na 10 let, v 2. razredu celo le na 8 let; podatki pa odstopajo tudi glede gnojenja, kot razberemo iz naslednje tabele.

Zaporedno leto	1829	Zaporedno leto	1830
		1. razred	2. razred
1.	Rž, gnojeno	1.	Lan, gnojeno, nato repa, gnojeno
2.	Oves	2.	Pšenica, nato repa, gnojeno
3.	Lan, gnojeno, nato repa, napol gnojeno	3.	Rž
4.	Ječmen	4.	Ječmen, gnojeno, nato detelja
5.	Detelja	5.	Detelja
6.	Pšenica, gnojeno	6.	Krompir, gnojeno
7.	Oves	7.	Ječmen, nato repa, gnojeno
8.	Pšenica, gnojeno	8.	Rž
9.	Krompir, gnojeno, vmes tudi fižol	9.	Ječmen, gnojeno, nato setev detelje
10.	Ječmen	10.	Detelja
11.	Detelja		
12.	Oves		

Sama primerjava zaporedja 1829 in 1830 dokazuje, v koliki meri se moremo zanesti na ustrezne podatke v obravnavanem viru. Če tabelo še dalje analiziramo, postaja še bolj jasno, da so prikazane navedbe dokaj nezanesljive in ne ustrezajo dejanskemu stanju. Po podatkih iz 1829 naj bi npr. v 12 letih zemljo pognojili le 5 1/2-krat, v 10-letnem ciklusu pa 7-krat, oziroma 6-krat v 8-letnem zaporedju. Posamezne poljščine bi prišle na vrsto, kot kaže naslednji razpored:

	Zaporedje		
	12-letno	10-letno	8-letno
Pšenica	dvakrat	enkrat	enkrat
Rž	enkrat	dvakrat	dvakrat
Ječmen	dvakrat	trikrat	trikrat
Oves	trikrat	le postranska kult	le postranska kult.
Krompir	enkrat	enkrat	enkrat
Repa	enkrat	dvakrat	dvakrat
Detelja	dvakrat	dvakrat	enkrat
Lan	enkrat	enkrat	—
Fižol	enkrat vmes	le postranska kult.	

Podatki iz 1829 in 1830 so torej v očitnem razkoraku glede poljščin, saj naj bi sejali v 12-letnem zaporedju npr. rž le enkrat, v 10-letnem oz. 8-letnem pa

dvakrat; podobno naj bi prišel ječmen v 12 letih dvakrat na vrsto, v 10 letih oz. v 8 letih pa trikrat, repa v 12 letih enkrat, v 10 letih oz. v 8 letih dvakrat; prav posebna razlika se pa kaže pri ovsu, ki so ga glede na vir iz 1829 sejali kar trikrat v 12 letih, medtem ko navaja vir iz 1830, da sodi oves med postranske kulture, kamor so sicer tedaj uvrščali proso, ajdo in stročnice. Opisane diference postavljajo vprašanje, koliko se smemo slepo zanašati na zanesljivost takih in podobnih podatkov v sicer tako pomembnem viru.

Do istega zaključka pridemo, če primerjamo *obseg donosa*, ki sta ga sestavila komisarja 1829 oz. 1830 glede na poprečni enoletni pridelek. Podrobno preučeni podatki kažejo, da naj bi pridelali pri prikazanem 12-letnem zaporedju 1829 v celoti npr. 27,72 mecov repe, v obravnavanem 10-letnem oz 8-letnem zaporedju 1830 pa kar 58,5 mecov. Prav poučno je primerjati ocenjevanje poprečnega donosa nekaterih vrst žita na površini 1 orala na tleh 1. razreda na treh različnih območjih znotraj loškega gospostva (v mecih).

	Katastrska občina			Loka (Vincarje)
	Železniki	Bitenj	Škofja	
Pšenica	10	11		14
Rž	12	12		15
Ječmen	16	13		18

Sicer drobna tabela je dovolj zgovorna. Kvalitetno polje na Sorškem polju je glede pšenice in rži komaj držalo korak, glede ječmena pa daleč zaostajalo za neugodnim zemljiščem v stisnjeni Selški dolini, medtem ko naj bi njive v Vincarjih kakovostno daleč prekašale žitorodno Sorško polje.¹⁸ Primerjava nazorno kaže, koliko se je moč zanesti na ustrezno ocenjevanje. Elaborata tudi nista soglasna glede ocenjevanja denarne vrednosti pridelka, pri čemer velja poudariti, da naletimo 1830 na nekoliko nižjo tarifo kot 1829.

Tudi teksta o vrtovih, travnikih, sadnem drevju in pašnikih vsebujeta sicer vrsto raznih podrobnosti, vendar razlike med obema elaboratoma niso pretirano izrazite.

Elaborat, v katerem niso bili zajeti gozdovi, so podpisali v Železnikih 7. 8. 1830 domači predstavniki, 9. 10. pa v Ljubljani cenitveni komisar in njegov adjunkt. Šele naknadno, in sicer v novembru istega leta so priključili tekst o gozdovih, kar očituje mimo datuma tudi papir, ki se kakovostno loči od osnovnega.

Gozdove so delili v dve skupini, ki sta bili glede površin v ravnovesju. V eni skupini so bili zajeti listavci — v glavnem bukev (ok. 553 oralov), v drugi pa mešani gozdovi, od katerih je bila kaka četrtnina iglavcev — smreka, jelka (ok. 551 oralov). Gozdove so izrabljali za kurjavo in stavbni les, le malo za oglarstvo, ki je sicer krilo potrebe iz gozdov sosednjih visokogorskih predelov. Ker so gozdove samovoljno sekali, je bilo mnogo površin opustošenih. Sicer so pa gozdovi služili tudi za pridobivanje stelje in za pašo.

Skoraj istočasno je bil podpisan tudi *nov parcelni protokol*,¹⁹ ki zajema parcele od 1—725 in se deloma loči od tistega iz leta 1826. Glede uvrstitve parcel v posamezne vrste sta bili določeni dve rubriki: a) uvrstitev zemljišč pri sestavi protokola 1825, b) nova uvrstitev po lokalnem ogledu. Podatki v obeh rubrikah se sicer v veliki meri krijejo, vendar naletimo tudi na primere drugačne uvrstitve, kot

a	b
Njiva menjavka	njiva
Travnik	njiva
Pašnik z grmičevjem	travnik
Srednje vrste gozd z listavci	visoki gozd

V protokolu so prav tako določene posebne rubrike glede klasifikacije parcel, in sicer: a) po prvotnem predlogu, b) po pregledu cenitvene komisije, c) po definitivni presoji. Končna klasifikacija se je v večini primerov držala prvotne ocene.

Tudi ta elaborat je opremljen z dvema datumoma oziroma pečatoma. Dne 20. 8. 1830 so protokol podpisali v Železnikih domači predstavniki z Jakobom Globočnikom na čelu, 9. 10. pa je sledil podpis cenitvenega komisarja Oberstallerja. Mesec dni kasneje (11. 11. 1830) so pritegnili h klasifikaciji še gozdove.

Z januarjem naslednjega leta (22. 1. 1831) je datiran sumaričen statistični pregled celotne površine katastrske občine z upoštevanjem posameznih vrst zemljišč in njihovih razredov. V statistiko je posebej zajeto tudi število parcel pri posameznih enotah. Elaborat, ki ga je podpisal adjunkt Jäger in revidiral komisar Oberstaller, je v marcu z revizijo popravil še gubernij v Ljubljani. Podatki se le malo ločijo od osnovnega elaborata iz 1830.²⁰

Elaborat iz 1830, ki ga je glede surovega donosa sestavil sam komisar, ker se na nezanesljive podatke domačinov ni hotel ozirati, so sicer podpisali tudi domači predstavniki, vendar kažejo nadaljnji viri, da se z vsebino niso strinjali, kajti že 1832 je nastal nov elaborat, ki zajema podatke o *bruto* donosu vseh kultur v občini.²¹ Pri elaboratu so sodelovali mimo komisarja Maksa Ramutha in njegovega adjunkta Jožefa Kuša tudi domači predstavniki pod vodstvom nadsodnika Jakoba Globočnika, ki ga je komisar še posebej opozoril, da mora dajati resnične podatke. Med podrobnimi navedbami so posebno zanimive tiste v zvezi s poljedelstvom, saj se bistveno ločijo od onih iz 1830. Polje je sicer še vedno razdeljeno v dva razreda, toda v obeh kompleksih naj bi zemljo obdelovali v desetletnem povsem enakem zaporedju. Njive naj bi gnojili vsako leto — kadar je prišla na vrsto detelja, celo dvakrat v letu. Zemljo naj bi gnojili tako intenzivno, da bi letno porabili na njivah vsakega razreda poprečno po 335 centov gnoja, tj. v celoti 670 centov. Zlasti pa odstopajo podatki iz 1832. od tistega iz 1830 glede bruto donosa, kot ponazarja naslednja tabela:

	I. razred		II. razred	
	1830	1832	1830	1832
1. leto lan	450 funtov	300 funtov	ni podatkov	
laneno seme	4 mece	4 mece		
repa	120 mecov	100 mecov		
2. leto pšenica	10 mecov	6 mecov	8 mecov	5 mecov
repa	120 mecov	100 mecov	90 mecov	60 mecov
3. leto rž	12 mecov	6 mecov	10 mecov	5 mecov
4. leto ječmen	16 mecov	12 mecov	13 mecov	8 mecov
5. leto detelja	50 centov	40 centov	24 centov	
6. leto krompir	120 mecov	70 mecov	90 mecov	50 mecov
7. leto ječmen	16 mecov	12 mecov	13 mecov	8 mecov
repa	120 mecov	120 mecov	90 mecov	60 mecov
8. leto rž	12 mecov	6 mecov	10 mecov	5 mecov
repa		120 mecov		60 mecov
9. leto ječmen	16 mecov	12 mecov	13 mecov	8 mecov
10. leto detelja	50 centov	40 centov	32 centov	24 centov

Primerjava podatkov je dovolj zgovorna, tako glede gnojenja kot glede samega setvenega zaporedja in donosa. Donos v I. razredu je npr. 1832. nižji kot je bil 1830. prikazan na slabših tleh II. razreda. Od te ugotovitve odstopajo samo podatki glede repe, ki naj bi je 1832. pridelali več, kot je bilo ocenjeno 1830. Prikaz jasno priča, kako malo se je moč zanesti na take in podobne podatke v našem viru.

Pri drugih kulturah med ustreznima elaboratoma ni bistvenih razlik.

Elaborat o bruto donosu je služil komisarju Maksu Ramuthi, da je 10. 1. 1834 sestavil ustrezno tabelo o čistem donosu na zemljiščih celotne katastrske občine. V smislu instrukcije je odbil pri njivah prvega razreda in pri vrtovih 45 % od bruto donosa, pri njivah drugega razreda je znašal odbitek 50 %. Pri travnikih je dosegel odbitek pri prvem razredu le 15 %, pri drugem pa se je dvignil na 40 %; prav tak odstotek je veljal za pašo. Pri skupini travniki s sadnim drevjem so donos delili v dve vrsti: 4/5 površine je veljal odbitek 20 %, 1/5 pa je sodila v isto vrsto kot njive prvega razreda. Pri gozdovih je bil čisti donos enak bruto donosu; donos mešanih gozdov je bil za 1/4 višje ocenjen kot pri čistih listavcih. Površina stavbišč je bila enačena s kategorijo II. razreda njiv. V podrobno tabelo so zajeti podatki za vsako skupino posebej glede na površino, pa bruto in čisti donos po računih iz 1834. To tabelo v bistvu povzema izvleček, ki je datiran s 7. 8. 1835 in ga je sestavil v Ljubljani Max Ramutha.²²

Elaborat iz 1834. je bil že v naslednjem letu deležen raznih korektur, ki so jih v mnogih primerih narekemale reklamacije tako s strani krajevnih predstavnikov kot raznih posameznikov. Popravki razmeroma manjšega obsega so se tikali deloma same kategorizacije glede na vrste zemljišč. Tako je npr. zrastle površina čistih travnikov v obeh razredih na račun pašnikov, medtem ko se je kategorija travnikov s sadnim drevjem nekoliko skrčila — kazno, da v prid njiv drugega razreda. Do bistvenih sprememb pa je prišlo pri gozdovih. Prvotni dve skupini so glede na dekret dvorne pisarne spočetka združili v enotno kategorijo — visok gozd (Hochwald), ki so jo pa malo kasneje razdelili na tri dele. Z dodatnim pripisom iz 1835 so vnesene, upoštevajoč reklamacije, ustrezne korekture, ki so znižale obremenitev. Tako je padla ocenitev čistega dohodka od 1491 gld. 55 krc. iz leta 1834 na 1205 gld. 24 krc. v letu 1835. Pri teh korekturah so se dobro odrezale njive in vrtovi; vrtovom in njivam v prvem razredu se je dvignil odbitek od 45 % na 50 %, njivam v drugem razredu pa celo od 50 % na 65 %.

Čeprav je bilo glede na gubernijsko odredbo z dne 1. 1. 1835 določeno, da bodo sprejemali ugovore in pritožbe le v terminu 6 tednov, začeni z dnem 21. 10. 1835, kažejo naslednji elaborati, da je prišlo tudi po tem datumu še do bistvenih korektur, kot je razvidno iz naslednje tabele (mera v oralih in kvadr. klaftah).

		1830	1839	1841	1851
Njive	I. razred	23—1377		23—1466	23—1466
	II. razred	10—852		12—40	12—40
Travniki	I. razred	15—508		16—470	16—470
	II. razred	151—1353		165—715	155—471
Vrtovi		3—238		3—227	3—227
Travniki s sadnim drevjem		5—42		4—267	4—267
Pašniki		115—467		85—461	72—329
Gozdovi, listavci		553—343			

	1830	1839	1841	1851
		I. razr. 439—1246	320—1208	288—778
		II. razr. 298—1031	437—69	459—78
Gozdovi, mešani	551—1148	III. razr. 366—814	361—343	394—1140
Stavbišča, dvorišča	6—506		6—553	6—553
	1436—434		1435—1019	1435—1019
Neproduktivno zemljišče (ceste, vode, pota, pustote)	32—319		32—1334	32—1334
	1468—753		1468—753	1468—753

Tabela je zelo zgovorna. Daleč največ in najtemeljitejših popravkov se je tikalo gozdnih površin. Razdelitev na tri razrede se je sicer obdržala, toda razmerje med posameznimi razredi je glede na obseg doživljalo bistvene spremembe. Leta 1839 je bila najmočnejša prva — najkvalitetnejša skupina, najmanjšega obsega so bili gozdovi drugega razreda.²³ Že po dveh letih se je razmerje temeljito spremenilo, saj je predstavljal po novem klasificiranju gozd prvega razreda najmanjšo skupino,²⁴ ki je pa do 1851 še bolj splahnela; površina druge skupine je šla v nasprotni smeri in je bila že 1841 najobsežnejša ter je do 1851 še bolj narasla; površine gozdov v tretji skupini niso bile deležne tako izrazitih sprememb.²⁵ V celoti pa se je obseg gozdov v teh letih malo dvignil. V teh letih so se namreč v določeni meri spremenili tudi podatki glede obsega drugih kulturnih površin. Nekaj malega so porasle površine njiv v drugem razredu, podobno travniki prvega razreda, medtem ko je kategorija travnikov v drugem razredu nihala. Temeljito so se skrčili pašniki. Pri vseh teh spremembah pa se je vendar treba vprašati, v kakšni meri ustrezajo podatki glede sprememb pri vrstah zemljišč stvarnemu položaju, koliko pa se v njih zrcali tudi davčna računica.

Spremembe, ki so nastajale v teh desetletjih, so vpisovali v zgoraj omenjene protokole (gl. str. 12). Prav glede teh naknadnih vpisov se prvotna dvojnika med seboj dokaj ločita, kar velja zlasti za *parcelni protokol*, ki je vsebinsko bogatejši v izvodu brez signature (= b); ta izvod je tudi sicer veljal kot originalen, saj je drugi izvod (= a) že na zunaj označen kot dubleta (douple). Osnova obema izvodoma sta formularja s povsem enakimi rubrikami, ki pa niso vse izpolnjene. Tako je npr. pri izvodu a ostala prazna rubrika glede razporeda parcel v posamezne razrede, enako glede čistega letnega donosa, medtem ko ima izvod b obe rubriki dosledno izpolnjeni. V izvod a so sicer vnesene določene kasnejše spremembe, vendar v zelo skromni meri. Drugače pri izvodu b, kjer je na notranji strani naslovnega lista s črnilom vpisano, da so 1834 prenesli v izvod podatke glede kulture in razredov ter spremembe glede na reklamacije občinskih zastopnikov. Z rdečilom vpisana pripomba iz 1840 oz. 1841 govori o spremembah, do katerih je prišlo glede na individualne reklamacije in ustreznih meritev. Medtem ko je v izvod vpisanih razmeroma malo sprememb glede na posestnike, je protokol izredno zanimiv glede na podatke v zvezi z zemljišči, saj so vse zgoraj obravnavane spremembe vestno vpisovali v protokol. Naknadnih korektur so bili deležni tudi podatki o vrstah zemljišč. Manj pomembna je npr. sprememba glede oznake vrtov, kjer je bil termin zelenjavni vrt dosledno zamenjan z izrazom majhen vrt; podobno se je izraz gorski travnik umaknil terminu travnik, menjavke je zamenjala beseda njiva. Mnogo popravkov je zadevalo gozdove, ki so bili odslej poenostavljeno ozna-

čeni kot visok gozd. Naletimo pa tudi na kar pogoste primere, da je naraslo število travniških parcel in to zlasti na račun pašnikov, redkeje v škodo njiv.

Tudi v obeh protokolih o *stavbnih parcelah* naletimo na določene razlike. Spremembe glede posameznih posestnikov ima izvod a le bolj mimogrede označene s svinčnikom, medtem ko je protokol b, ki je sicer označen kot duplikat, natančnejši; nekatera imena so v njem prečrtana in nova dodana s črnilom. Bistvena je pa razlika med obema izvodom glede rubrik na desni strani. Medtem ko je pri izvodu a ostala desna stran neizpolnjena, je v izvodu b vpisana cela vrsta podatkov, ki so bili vneseni v zvezi z razporeditvijo po razredih in raznimi individualnimi reklamacijami v kasnejših letih. Med temi navedbami naletimo na z denarnimi vsotami ocenjena stavbna zemljišča, dalje na razporeditev stanovanjskih poslopij v posamezne razrede z zelo širokim razponom (npr. 9., 11., 12. razred), pa na letni donos hišne površine v kovancih.

Mimo omenjenih parcelnih in stavbnih protokolov pa naletimo v skupini, ki je opremljena s signaturo 53, še na poseben protokol, ki je tudi datiran z dnevom 25. 3. 1826. V njem so zajete v dveh ločenih skupinah vse zemljiščne oziroma stavbne parcele. V razliko z obema drugima izvodom ta seznam ne vsebuje imen posestnikov, pač pa so navedene mere, ki so z rdečilom preračunane tudi v hektare in are, pa ustrezne razrede in čisti donos.

Z analizo elaboratov franciscejskega katastra sem hotel opozoriti na ta dragocen vir, ki bi zaslužil, da ga naša znanost seveda kritično v večji meri pritegne k obdelavi.

Opombe

1. P. Blaznik, Kolonizacija Selške doline, Ljubljana 1928. — 2. P. Blaznik, Jožefinski kataster v luči jožefinske davčne občine Spodnji Bitenj, Loški razgledi (= LR) 21/1974, str. 47. — 3. Fr. Allmer, Der stabile Kataster in Steiermark, Mitteilungen des Steiermärkischen Landesarchivs, Folge 26, Graz 1976, str. 87; P. Blaznik, Bitenj in franciscejski kataster, LR 22/1975, str. 83. — 4. Grundsteuer in delu Mischler-Ulbrich, 2. Bd., Wien 1906, str. 590. — 5. R. Messner, Der Franziszeischer Grundsteuerkataster, Bd. 28 (1972), str. 29 in Bd. 29 (1973), str. 125—127. — 6. AS (= Arhiv Slovenije), zbirka indikacijskih skic ni označena s posebno signaturo. — 7. AS, Franc. kat. — 8. Kronika 17/1969, str. 161—167. — 9. P. Blaznik, Bitenj in franciscejski kataster, o. d., str. 83—93. — 10. AS, 53, št. 28. — 11. AS, 53, št. 4. — 12. AS, brez podrobnega oštevilčenja. — 13. P. Blaznik, o. d., Škofja Loka 1973, str. 436—438. — 14. A. Globočnik, Geschichtlich-statistischer Überblick des Bergortes Eisern, Mittheilungen des historischen Vereins für Krain, 22/1867, str. 30—31. — 15. R. Savnik, Krajevni leksikon Slovenije, I, 1968, str. 350. — 16. A. Koblar, Zgodovina železarstva na Kranjskem, Letopis Matice slovenske za leto 1892, str. 178, sl., posebno str. 182—185. — 17. Podatek vsebuje v viru dve različni razdelitvi. — 18. Prim. P. Blaznik, Bitenj in franciscejski kataster, o. d., str. 88. — 19. AS, 53, št. 7. — 20. AS, 53, št. 8. — 21. AS, 53, brez podrobnega oštevilčenja. — 22. AS, 53, št. 29. — 23. AS, 53, št. 23. — 24. AS, 53, št. 10. — 25. AS, 53, brez podrobnega oštevilčenja.

Zusammenfassung

ŽELEZNIKI UND DIE FRANZISZEISCHEN KATASTERELABORATE

Der Autor versucht am Beispiel eines recht engbegrenzten Raumes den Franziszeischen Kataster in weiterem Sinne vorzustellen, nämlich die Elaborate, die mehrere Jahrzehnte hindurch als Grundlage für die Festsetzung der Grundsteuer entstanden waren. Zum Unterschied vom Josephinischen Kataster, der bezüglich der Vermessungen weit hinter der Genauigkeit zurückblieb, stützt sich der Franziszeische Kataster auf gründliche, fachlich durchgeführte Vermessungen im Terrain.

Eine grundlegende Vorarbeit bilden Indikationsskizzen, in welche berufsmäßige Geometer unter Mithilfe der Einwohner alle genau vermessenen Parzellen einzeichneten, sie mit den entsprechenden Nummern versehen und je nach der Art der Grundstücke mit verschiedenen Farben ausmalten; desgleichen ist in den Skizzen der Unterschied zwischen gebauten und hölzernen Gebäuden farbig betont und auch die Hausnummern sind angeführt.

Aufgrund der Indikationsskizzen wurden die originalen franziszeischen Mappen gezeichnet, die jedoch nicht mit einer Unzahl von Daten vollgestopft sind, da parallel mit ihnen besondere Protokolle mit Verzeichnissen der Besitzer, der Bau- und Grundparzellen angelegt wurden. Die letzteren beiden Protokolle wurden gleichzeitig in zwei übereinstimmenden Exemplaren hergestellt, es hat sich aber noch ein drittes Exemplar erhalten, das mit vielen bis ins einzelne gehenden Rechendaten versehen ist.

Aufgrund dieser Elaborate wurde in den folgenden Jahren der Ertrag und die Grundbelastung jeder Parzelle festgestellt. Aus diesen Jahren hat sich eine Reihe von Elaboraten erhalten, unter denen folgende hervorzuheben sind: 1) Ein ins einzelne gehender Versuch eines Schätzungselaborats, das der Kommissar volle drei Jahre lang bearbeitete (1826—1829). Weil ihm die Angaben der Einwohner in Bezug auf den Ertrag offensichtlich zu niedrig, in Bezug auf die Kosten dagegen zu hoch zu sein schienen, verwarf er diese Informationen und stellte die Schlußrechnung selbst zusammen. — 2) Im Jahre 1830 arbeitete ein anderer Kommissar ein neues Schätzungselaborat aus. — 3) Das Elaborat aus dem Jahre 1832 führt neue Daten über den Bruttoertrag aller Kulturen in der Gemeinde an. — 4) Eine Tabelle über den Reinertrag aus dem Jahre 1834.

Die beiden Elaborate aus den Jahren 1826—1829 und 1830 behandeln zwar dieselbe Problematik, doch decken sie sich nur teilweise; ganz verschieden sind sie z. B. bezüglich der Einwohnerzahl (1829: 1005, 1830: 1456). Auch ein Vergleich der die Landwirtschaft betreffenden Angaben bietet kein anderes Bild. Besonders überraschen die Angaben über die Anbaufolge. Im Jahre 1829 sollte für die Äcker aller vier Klassen eine ganz gleiche 12jährige Folge gelten, während im Jahre 1830 die Äcker von nun ab nur in zwei Klassen in einem 10- bzw. 8-jährigen Zyklus zu bestellen wären. Beide Angaben stehen in offensichtlichem Gegensatz auch bezüglich der Feldfrüchte und ebenso auch bezüglich des Ertrages. Schon zwei Jahre später (1832) sollte das Ackerland in beiden Klassen während einer 10-jährigen Folge angebaut werden; die Angaben über den Ertrag weichen zu offensichtlich vom tatsächlichen Zustand ab, da ja damit der Ertrag in der I. Klasse geringer gewesen wäre, als er 1830 für den schlechteren Boden der II. Klasse ausgewiesen wurde. Bei den die anderen Arten der Grundstücke betreffenden Texten bestehen keine wesentlichen Unterschiede. Bei den Waldgründen ist ein Vergleich zwischen dem Stande 1829 und 1830 nicht möglich, weil das Elaborat aus dem Jahre 1829 die Wälder nicht einbezog. Ursprünglich wurden die Wälder in zwei Gruppen geteilt — Laubwälder und Mischwälder — doch galt in späteren Jahren eine einheitliche Bestimmung, dann aber eine Einordnung in drei verschiedene, der Qualität nach bestimmte Gruppen. — Die Tabelle aus dem Jahre 1834 behandelt den Reinertrag, der aufgrund der entsprechenden Abzüge errechnet wurde; diese wurden unter Betrachtung von Reklamationen noch erhöht und traten am ausdrücklichsten bei den schlechteren Qualitäten sogar 65 % erreichten.

Neue Angaben wurden in die Bau- und Grundparzellenprotokolle eingetragen, konsequent und aufs genaueste in alle Exemplare, die im ganzen hier behandelten Zeitraum operativen Zwecken dienen.

Das Material des Franziszeischen Katasters ist für das Studium der Siedlungsgeschichte, des Wirtschaftslebens auf dem Lande und der weiteren Entwicklung der Siedlungen von außerordentlicher Bedeutung, doch muß es sehr kritisch behandelt werden, da gar manche Angaben eher als eine künstliche Rekonstruktion anzusehen sind als eine Darlegung des tatsächlichen Zustandes.